

KULTUR KONST

Utställning.

Elsa Beskow, "Putte hos Blåbärskungen och hans pojkar", 1935.

"Tomtebobarnen", färgplansch till 3:e upplaget.

"Tomtebobarnen", färgplansch till 10:e upplaget, 1910.

I Elsa Beskows älskade sagor kommer barnen med naturen

Konstnären och författaren Elsa Beskow var central i skapandet av svensk barnkultur vid sekelskiftet 1900. Thielska galleriet visar originalverk från de än i dag älskade sagorna, där Jessica Kempe ser uppror, botanisk skärpa och målerisk frihet.

"Förtrollad vardag. Elsa Beskow"

Thielska Galleriet, Stockholm. Visas t o m 24/5

Med de senaste decenniernas forskning och många utställningar försvann vanföreställningen om Elsa Beskow som oskuldsfull sagotant. Fram trädde en mångbottnad konstnär vars bilderböcker och illustrationer formades till en scenplats för naturens och människans rätt till samexistens, fritt växande och sinnligt skapande. Inuti hennes bildvärld löper stråk av motstånd mot sociala orättvisor, auktoritär religionsutövning och fascistiskt förtryck.

Tillsammans med sin man, prästen och pacifisten Natanael Beskow, blev hon en del av det förförda sekelskiftets socialliberala reformarbete för utbildning, kvinnlig rösträtt, fackföreningar och skönhet åt alla – med hemmet i Viktor Rydbergs överlättna gamla villa (mot betalt underhåll) i det då kulturradikala Djursholm. I barnets århundrade, enligt vännen och läraren Ellen Key,

Elsa Beskow visste vad hon gjorde! tänker jag högt inför mitt kärt, skavda vernissagekort från Millesgårdens Beskowutställning

1993. Med motiv från hennes bidrag till "Årets saga" 1927. Plötsligt ser jag vad bildens Luciafirande barn egentligen bär med sig. De kommer med naturen. Där, i dörren vidöppen mot vintermörkret får stjärngossemössorna samma spetsiga form som grantopparna utanför – prydda med stjärnor hämtade direkt från himlen.

Gränsen mellan ute och inne är bortmålad. Det är inte ofarligt. I Elsa Beskows bildvärld ruvar också oron. Barnens skuggor slingrar sig spöklikt över tröskeln. Ovanför farstubron syns kanten av ett hotfullt, hängande färgtäcke precis i höjd med rummets skira gardinkappa. Här gör motsatserna varandra sällskap.

Var ligger magin i Elsa Beskows bilder? Frågan ställs ständigt. Nu åter på Thielska galleriets pågående utställning, ursprungligen producerad av Zornmuseet 2024 för att tillsammans med en nyttgiven antologi uppmärksamma att det förflutit 150 år sedan hon föddes.

Tove Jansson gav magifrågan ett talande svar, återgivet såväl i den nya antologin som i katalogen till

Nationalmuseums stora Beskowutställning 2002. Elsa Beskow skapar alls ingen sagovärld, menade Tove Jansson, "istället tillägnar hon sig verkligheten och för in sagan i den."

I sin omfångsrika brevväxling berättar Beskow hur hon drivs att gestalta de ängar, mossor och vatten hon själv lyckligt erfor som barn under nio somrar i sömländska Skärfsta. Hon återskapar inte med barnets blick, utan med den utbildade konstnärens vetskap om vad barnet faktiskt såg.

På Thielska galleriet är det lätt att se hennes botaniska skärpa och måleriska frihet som en självbiografi, om ursprungslängtan och svåra förluster. Ändå tillskrivs Elsa Beskow envist ett ensidigt barnperspektiv. Även här på utställningen.

Men det är dubbelt. För på väggarna i Thielskas salar har bilderna ur de klassiska bokverken stiligt ramats in av Beskows slingrande ornamentik. Där syns med ens hennes raffinerade utväg. Med det tidiga 1900-talets folkbildande och nationalistiska läsrörelse samt influenser från den nya engelska illustrationskonsten kunde kvinnorna legitimera sina

Foto: Atelier Jaeger, Stockholm

I sina brev berättar Elsa Beskow hur hon gestaltar de ängar, mossor och vatten hon lyckligt erfor som barn.

mångsidiga konstnärskap, kunskaper i teckning, ornamentik – och därför tiden opassande oljemåleri.

Är det verkligen Putte, Sessalätt och lilla Olle som är huvudpersoner i blåbärs- och björnskogarna?

Nog är det konstnären själv som i Nils Holgerssons och Alice i underlandets efterföljd med hjälp av sina gestalter stiger ner i barndomens landskap. För att sedan återvända med utförliga rapporter om uppror i trädgårdslandet, erotiska apelsiner, lingon- och blåbärsris höga som träd, livsfarligt naturtrogna huggormar och Tomtebobarn som kan allt om svampar, mossor och älvrmen ingenting om bergatrollet.

Myt, vetenskap och konst i samma sagoberättelser.

Elsa Beskow delade inte upp sig, hon förenade. I breven beskrivs hur hon älskade att kyssa sig mätt, amma och måla. Hon ammade sex barn. Och gav ut 40 böcker. Tomtebobarnens, blåsippans och lingonens söta mammor åtföljs av samma talrika syskonskara. Mer sällan av en pappa. Oftare av en farbror. Som hos tanterna Brun, Grön och Gredelin, med Beskows ensamstående mostrar som förebild. Hennes kvinnogestalter reder sig själva. Nästan.

I det stora omoderna Djursholms-huset Ekeliden fick Natanael det rymliga arbetsrummet, medan Elsa helst arbetade vid vardagsrummets stora vita bord. Hon ville befinna sig mitt i. På Thielska galleriet syns hur cirkeln blir hennes signum. Innanför rundeln blir måleriet friare och mossorna saftigare. I trädgården växte blåsippor i alla nyanser. Gud är en blåsippa, förklarade Elsa Beskow – och fick många med mig att tro henne.

Jessica Kempe
kultur@dn.se